
Školy nepotřebují víc peněz

Školy nepotřebují víc peněz

21.06.2005 Přijímací zkoušky na vysoké školy vrcholí. A protože k nim přicházejí ročníky, u nichž se už projevila pokles porodnosti, který nastal před dvaceti lety, podíl přijatých gymnazistů se zvedá. Navzdory tomu výrazně neroste procento devatenáctiletých přijímaných na vysoké školy. To dosahuje jen 25 procent, hluboko pod cílem vládní Bílé knihy, jež jako cíl stanovila 50 procent. Část problému leží ve špatné struktuře středních škol, kde přežívá předsudek o omezené potřebě všeobecného vzdělání a neuměrně brzo nastupuje specializace. Podstatnější potíž je však v chování vysokých škol.

Co chtějí vysoké školy

Vysoké školy se v posledních letech zaštiťují potřebou reformy, jež podpoří kvalitu, nikoli kvantitu. Za tím je však jen požadavek více peněz od státu, nikoli skutečná snaha o zlepšení na úroveň běžnou v zahraničí. Zástupci vysokých škol volají nikoli po lepším přístupu k vysokoškolskému vzdělání, ale především po „snížení dynamiky růstu počtu studentů“ a zvýšení finanční částky, kterou na jednoho studenta od státu dostávají. Pro vysoké školy se předem rozparceluje předpokládaná částka na nově přijímané studenty. Mezi školami tak téměř nevzniká konkurence. Všichni se tváří, že malé počty vysokoškolských studentů v Česku jsou způsobeny nedostatkem peněz. Důsledkem toho je, že ministerstvo školství minulá dva roky slíbilo peníze na více studentů, než byly vysoké školy schopny přijmout - loni tento rozdíl činil 1400 nepřijatých uchazečů. Na některých vysokých školách je jejich vedení ochotno tento systém kvót uplatňovat i dovnitř školy - se stejným cílem nevystavit své fakulty vzájemné konkurenci a samozřejmě se stejnými negativními důsledky.

Veřejnost často slyší o potřebě zvýšit prostředky na terciární vzdělávání v poměru HDP, zapomíná se však, že takové zvýšení je oprávněné pouze při vyšším počtu studentů. V poměru HDP na obyvatele patří Česko mezi země OECD, které ve své kategorii ve výdajích na jednoho studenta nijak nezaostávají. Našimi 37 procenty HDP na hlavu a studenta sneseme srovnání například s Finskem (42 procent) nebo Velkou Británií (40) a předčíme Francii (33), Itálii (33) nebo Irsko (34).

Problémem je efektivita

Skutečným problémem vysokých škol, který brání v přijímání větších počtů studentů, je jejich nízká výkonnost. Vezmeme-li trojici univerzit, na které se v Česku hlásí nejvyšší počty studentů - v roce 2004 na ně mířila více než polovina všech 119 446 uchazečů - Masarykovu univerzitu (32 629 osob), Univerzitu Karlovu (23 635) a Univerzitu Palackého (13 956), zarazí na první pohled rozdíl v efektivitě, se kterou pracují: na Masarykově univerzitě je 23,3, na Univerzitě Palackého 13,7 a na Univerzitě Karlově pouhých 10,4 studenta na akademického pracovníka. Počty studentů na učitele nejsou v Česku nijak velké, což dobře vyplývá z porovnání s poměry na špičkových univerzitách v zahraničí. Velká Británie má čtyři univerzity mezi pěti nejlepšími vysokými školami v Evropě, z Česka se žádná vysoká škola nekvalifikovala ani do nejlepší padesátky. Nejlepší dvě evropské univerzity, Oxford a Cambridge, excelují bez ohledu na to, že mají 38,6 a 31,5 studenta na akademického pracovníka - poměr, kterého nedosahuje žádná vysoká škola v Česku. Jedině London School of Economy (čtvrtá v Evropě) je se svými 17,6 studenta na akademického pracovníka s českými vysokými školami srovnatelná. Technická vysoká škola Imperial College of Science and Technology, pátá nejlepší škola v Evropě, má 27 studentů na akademického pracovníka, o polovinu víc než brněnské VUT a dvojnásobek poměru na ČVUT.

Reforma ano, ale uvnitř

Není pochyb, že české vysoké školy potřebují reformovat. Nejzásadnější část této reformy však musí spočívat ve změně vnitřního fungování a parametrů náročnosti uvnitř vysokých škol. České vysoké školy neprošly v tomto smyslu žádným extenzivním vývojem. Naopak, vnitřní změna organizace výuky i výzkumu tak, aby parametry výkonnosti zajistily slušné platové podmínky svým pracovníkům, většinu škol teprve čeká.

Jiří Zlatuška (senátor a děkan Fakulty informatiky Masarykovy univerzity)